COSTUMARI

argentona festiva (i II)

quatre fenòmens festius amb similituds

JORDI ALSINA I IGLESIAS; MARTÍ MARFÀ I CASTÁN

Aquest article és la continuació d'un text publicat en l'anterior número de Fonts sota el títol "Argentona festiva (I). Panoràmica de les festes a la vila 1950-2000". En aquella primera part exposàrem l'objecte i la metodologia d'una recerca dedicada l'estudi dels fenòmens festius impulsats per la societat civil a Argentona en els darrers 60 anys. Férem també una presentació general de les festes documentades, per categories: festes permanents; festes patronals, aplecs i d'altres festivitats religioses; festes i serenates als carrers i veïnats; festes polítiques i esportives; iniciatives festives vinculades a les festes majors. L'article acabava recalcant la necessitat d'estudiar els fenòmens festius en el seu context social específic, i anunciant la focalització en quatre experiències o grups d'acció festiva protagonitzats per joves que, malgrat pertànyer a èpoques o, més aviat, dècades diferents, presentaven unes similituds sorprenents. Aquestes experiències o grups són els següents:

- Penya del Llanto. En plena dictadura franquista, una colla d'homes joves d'Argentona es dedicaren a organitzar festes i accions públiques diverses amb un clar to irònic i una posada en escena eminentment teatral. Eren els primerencs anys 50, en un context de repressió i por, de migrades ofertes d'oci i limitacions en els mitjans de transport, però també d'una tímida recuperació econòmica i una certa distensió de la pressió política a nivell local que va permetre la

L'Esquellotada de la Penya del Llanto, 1952 Foto: Alfons Güell

Automòbil de la Penya del Llanto, Sant Cristòfol 1950. Foto: Alfons Güell

El Tingladillo a punt de Carnaval

revitalització festiva impulsada pels Amics d'Argentona (entre d'altres amb la creació de la Festa del Càntir, l'any 1951), però també per aquest grup de joves que aviat es coneixerien com a Penya del Llanto, en homologia a un grup similar que s'havia fet famós dècades enrere a Barcelona per les seves *performances*, saraus i escàndols públics. En efecte, la Penya del Llanto argentonina, que tenia alguns membres vinculats al grup de teatre del Centre Parroquial, va optar per la disfressa i el *happening* per expressar públicament les seves inquietuds i passar-ho bé, tal i com es palesa en les accions que protagonitzaren participant en la desfilada d'automòbils de Sant Cristòfol el juliol de 1950 amb un cotxe decorat, duent a beneir un burro sobre un carro als Tres Tombs de 1951, o organitzant una polèmica i teatral "Esquellotada" el gener de 1952, entre un incomptable nombre d'iniciatives més. Val a dir que entre les seves activitats també s'hi comptaren els intents de revitalitzar el Carnaval, la rehabilitació de la terrassa de l'Ajuntament i l'organització de balls dominicals en aquest mateix indret. A principis dels anys 80, la Penya del Llanto tornà a la llum pública per organitzar diversos carnavals.

- Tingladillo. Grup de joves vinculats al Llaç d'Amistat i a tot l'entorn del Casal i l'associació de veïns, que actuà entre el 1977 i el 1981; "la secció autònoma de teatre i festes del Llaç d'Amistat", en paraules d'Emili Amargant (1999), un dels principals actius del col·lectiu. Eren temps de canvis, el moviment veïnal i associatiu vivia un moment àlgid, i les formacions polítiques, sobretot les de caràcter progressista, sortien del cau de la clandestinitat i tornaven a ser visibles. A Argentona, això se suma al canvi del rector Rafel Martí per Jaume Masvidal el 1969, que suposà un viratge en la política interna del Centre Parroquial cap a postures menys permissives i més conservadores, la qual cosa provocà un transvasament de persones amb inquietuds polítiques i sensibilitats progressistes cap al Llaç d'Amistat i les seves diverses seccions o entitats associades. Alhora, la societat coral i cultural patia una escissió del seu sector més conservador i continuista i veia néixer la revista *El Llaç*, que es nodriria d'antics redactors d'*El Crit*, vinculada a la parròquia. És en aquesta mateixa època que Llaç, associació de veïns i d'altres entitats de l'entorn del Casal protagonitzen els intents de transformar, en el sentit de (re)popularitzar i democratitzar la festa major, en la qual hi participen activament membres del Tingadillo. Amants de la disfressa i els recursos teatrals, el Tingladillo organitza el carnaval entre els anys 77 i 79, a més de ser els responsables de diverses publicacions, produccions audiovisuals i mercats d'intercanvi, entre d'altres activitats tintades de tarannà festiu i còmic, i de tocs de neosurrealisme. En efecte, els seus membres, que com apunta Amargant (1999:167) vivien el clima del "tot és possible" de l'època però aviat encarnarien el posterior desencís polític que per alguns suposà la Transició, s'emmirallaven en la moguda contracultural d'influència americana que tenia lloc a Barcelona amb representants com Jaume Sisa, Pau Riba o Mariscal; aquest grup de joves argentonins farien seus i durien a la vila els plantejaments utopistes, llibertaris i "galàctics" -surrealistes- d'aquest moviment.

- Col·lectiu Triquinosi, "La Triqui". Dinàmic grup de joves d'Argentona nascut durant la segona meitat dels anys 80 i actiu fins a mitjan dels 90. Un dels embrions del col·lectiu es pot trobar en els Nois del Vici, un grup de grallers i tabalers vinculats als Geganters d'Argentona, que anys més tard es professionalitzarien com a xaranga amb el nom de La Puríssima. Alguns dels fundadors de "La Triqui" també estaven vinculats a l'emissora local de ràdio, i a la Comissió Onze de Setembre, que era el reflex local de l'efervescència catalanista i independentista que es va viure a Catalunya durant la dècada dels 80. Les activitats principals del Col·lectiu Triquinosi eren eminentment festives: el Carnaval i la Festa Major. Revitalitzaren i dugueren la celebració del carnaval fins al màxim nivell de magnitud, complexitat i envergadura del període comprès per aquesta recerca. Pel que fa a la Festa Major d'Estiu, el 1987, hi introduïren la Nit Boja, una programació d'activitats dirigides al jovent i emmirallada en el model

de Mataró que amb els anys es consolidaria com a part integral del programa oficial. Durant uns quants anys, el dia 4 d'agost organitzaren un sopar a la Paret de les Mentides. L'herència de la Penya del Llanto no només és familiar (en Jaume Ametller "Notxa" i en Jordi Serra "Moreno", membres del col·lectiu, eren fills de dos dels actius del Llanto), sinó que "La Triqui" prengué com a model les celebracions carnestoltesques i l'ús de recursos teatrals dels seus antecessors, agafant el seu testimoni en l'organització del carnaval a mitjan dels 80, després que el Llanto hagués ressorgit per organitzar el Carnaval durant els primers anys de la dècada. El Col·lectiu Triquinosi fou un grup molt dinàmic, capaç de mantenir-se durant prop d'una dècada gràcies a la seva habilitat per engrescar generacions més joves i la seva dinàmica tentacular, que esperonà el sorgiment d'altres iniciatives com la Coral Polifònica de Calabuix, apareguda el 1985, o els Diables d'Argentona l'any 1991.

- Garrinada i 12 Hores Contra el Racisme i la Xenofòbia. Iniciatives paral·leles per donar contingut i protagonisme joves a les festes majors d'estiu i d'hivern, respectivament, que s'engeguen a partir de l'any 2000, recollint en part l'herència d'una "Triqui" ja desactivada. Els responsables són joves nascuts entre finals dels 70 i mitjans dels 80, molts dels quals participaren en els moviments en favor d'un Casal de Joves de finals dels 90, i en l'entorn del mateix equipament un cop obert, a més d'estar vinculats a l'Esplai Xip-Xap i a les associacions juvenils amb vocació política com Altaveu, Maulets, el Col·lectiu Dret a Sostre, l'Assemblea d'Estudiants Independentistes d'Argentona (AEIA) o la revista cultural *àMarat*. Si bé la Garrinada i les 12 hores varen començar com a propostes relativament antagòniques a causa de tensions personals i ideològiques, els seus membres van anar trobant-se i confluint en d'altres iniciatives festives, especialment el Carnaval, al qual donaren una nova empenta. De fet actualment és difícil identificar dos col·lectius diferenciats i es pot parlar més aviat d'una xarxa de persones que sovint coincideixen o fluctuen entre una iniciativa i l'altra. Ambdues experiències estan clarament influïdes pels nous moviments socials de projecció global que prenen protagonisme públic a finals dels 90. S'emmirallen en les festes majors alternatives, els espais joves de música i barres ("barraques") inspirats en models procedents del País Basc, i d'altres propostes festives adreçades i impulsades per joves. Si bé la Garrinada adapta al context argentoní el model de les iniciatives festives assembleàries i autogestionàries més crítiques i transformadores, les 12 Hores fa el mateix amb actes que prenen l'anomenada "diversitat cultural" o "multiculturalisme" com a leitmotiv, com és el cas de la Festa de la Diversitat de SOS Racisme o al Fira per la Terra.

Si bé la pretensió de la recerca era eminentment documental i descriptiva, amb l'objectiu de començar a articular un inventari del patrimoni festiu d'Argentona, la mateixa dinàmica del treball ens ha conduït inevitablement a abordatges més analítics. És el cas dels paral·lelismes o similituds que hem detectat en els quatre fenòmens exposats, i que enumerem aquí de forma sintètica, no amb la pretensió de cloure l'anàlisi sinó d'encetar-lo i, per tant, contrastar-lo i revisar-lo:

1. El paper del Centre Parroquial. El rol d'aquesta històrica entitat, vinculada a la parròquia, és recurrent en les diferents iniciatives esmentades. Molts dels seus protagonistes es coneixen i/o es troben sota l'aixopluc del "Centru" i les seves diverses seccions, activitats i espais: els grups de teatre, els esplais, la

Actuació de la Sifon Stereofònic Orquestra, novembre 1979. Fons de Jordi Nogueras

Els Nois del Vici acompanyant els Gegants, Festa de la Vellesa 1987. Fons de Jaume Ametller

Xou de Carnaval del Col·lectiu Triquinosi, 1990. Fons de Jaume Ametller

revista *El Crit*, els grups i espais juvenils com el Niu o el Bar d'en Jaumet...

2. La connexió amb grups, moviments i tendències polítiques. Totes les iniciatives festives i els col·lectius que les impulsen estan vinculats amb grups i moviments polítics locals o, si més no, tenen sensibilitats ideològiques que fan paleses més o menys explícitament en algunes de les seves accions. En termes generals podem parlar de tendències catalanistes de diferent índole i, llevat d'algunes excepcions discutibles, de sensibilitats més aviat d'esquerres o progressistes. En aquest sentit, trobem lligams entre aquestes iniciatives i grups locals d'activisme polític i/o cultural. És el cas del catalanisme moderat de la Penya del Llanto, palès en algunes accions semiclandestines d'afirmació nacional com les fogueres en motiu de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat l'any 1947, i del seu vincle amb els activistes culturals d'Amics d'Argentona; els lligams del Tingladillo i el Llaç d'Amistat amb el Congrés de la Cultura Catalana, el Congrés de la Joventut, la Unió de Pagesos, l'Associació de Veïns i la Candidatura Unitària i de Progrés d'Argentona (CUPA), i mogudes com l'oposició popular a la urbanització de Sant Jaume de Traià o al pas de la carretera general pel mig del poble; els vincles entre el Col·lectiu Triquinosi i la Comissió Onze de Setembre, així com amb el moviment antimilitarista de l'època, i amb la crítica Coral Polifònica de Calabuix; i les connexions entre la Garrinada i les 12 Hores amb els col·lectius joves locals amb vocació política esmentats més amunt, als quals cal sumar l'Espurnall, format el 2002 per persones que havien coincidit a l'organització de la Garrinada.

3. La vessant creativa: artística i/o intel·lectual. La creació artística -sobretot musical i poètica- i intel·lectual fou una de les activitats paral·leles que dugueren a terme diversos participants de les quatre experiències festives ressenyades i, fins i tot, a nivell col·lectiu també promogueren iniciatives en aquesta direcció. És el cas del Tingladillo, que publicà la revista homònima, o d'alguns dels seus membres, que havien escrit en la revista *El Crit* i publicaren llavors a *El Llaç*, a més d'estar connectats amb els conjunts musicals Apheiron i Sifon Stereofonic Orquestra; també és el cas d'alguns membres del Llanto, que escrivien en les publicacions locals de l'època (*Ecos, Argentona,*

Concert de la Garrinada 2010. Foto: Adrià Calvo

Lo Castell de Burriac, La Veu d'Argentona); o de "La Triqui", que s'originà en els Nois del Vici, després reconvertits en la xaranga La Puríssima, que tenia connexions amb la Coral Polifònica de Calabuix, i que tenia membres participants a la revista *Independència* de la COS; molts implicats en la Garrinada i les 12 Hores, per la seva part, foren partícips del moviment musical argentoní dels 90, amb bandes com Run, Saltinfunky, Looking Around, Insurrectes o Tabla Tarang, d'on sortiren alguns dels joves músics professionals actuals.

4. Festes Majors i Carnaval, pols festius. Com ja hem vist, els quatre fenòmens festius analitzats centren la majoria de les seves iniciatives en la Festa Major, preferiblement la d'estiu, i/o en el Carnaval. Si bé grups com el Llanto o el Tingladillo tingueren una activitat molt prolífica més enllà d'aquestes dues cites del calendari festiu. La Festa Major i sobretot el Carnaval, amb el seu caràcter completament deslligat de la tutela de les institucions polítiques, reben una consideració prioritària i central, convertint-se fins i tot en raó de ser dels col·lectius organitzadors, com fou el cas del retorn del Llanto a principis dels 80, de les darreries de "La Triqui" a mitjans dels 90, o de la mateixa Garrinada. Això confirma precisament la funció reguladora del temps social i estructuradora del calendari que juguen algunes festes, per la qual cosa són considerades "majors" -i que convidaria a tipificar el Carnaval com una festa "major", malgrat residir en molts casos als marges de l'oficialitat política.

5. La disfressa, el teatre i la ironia. Com ja s'ha comentat, en totes les experiències descrites trobem un ús recurrent de les disfresses, especialment els transvestismes, i de recursos teatrals com el *happening* i la *performance* de carrer, així com de la broma, la ironia, i sovint elements surrealistes. Això permetia generar ambigüitat de significats, invertir simbòlicament elements de l'ordre establert, i transmetre missatges transgressors (volgudament o no), les quals coses són precisament característiques i funcions de la festa com a tal i que li confereixen un potencial creatiu, destructiu, subversiu i transformador.

Batucada a les 12 Hores contra el Racisme i la Xenofòbia, 2005. Foto: Joan Prat

6. Les controvèrsies i queixes. En tots els casos, les iniciatives festives han topat amb l'antagonisme, la crítica i l'oposició de determinats sectors o persones del poble, a les quals la festa i/o els seus organitzadors i participants els eren molestos, ja sigui per al seu descans, per les seves conviccions morals i ideològiques o pel seu temor als esmentats potencials de la festa en sí. Trobem exemples des de la polèmica, reflectida en les publicacions locals, que generà la sonada Esquellotada del Llanto de 1952, fins a les queixes que els veïns i veïnes de Les Escoles esgrimeixen un any rere l'altre contra la Garrinada, passant pel literal assalt violent al Casal que alguns prohoms del poble protagonitzaren mentre s'hi celebrava un concert a finals dels 70.

7. Les inquietuds ideològiques en favor d'un altre model de festa. En tots els casos les iniciatives festives tenen un rerefons ideològic, sovint explicitat en publicacions i manifestos, que apunta cap a la transformació del model festiu vigent. Davant d'unes festes que es consideren encotillades, avorrides, elitistes, tutelades pel poder, encarcarades... Es fan propostes pràctiques que apunten cap a la participació social, el protagonisme de la societat civil, la sociabilitat horitzontal, la renovació, la recuperació dels espais públics, el reforç de la identitat local i la diversió. La revista *El Llaç*, així com els diversos escrits generats per i sobre la Garrinada, es fan precisament ressò d'aquests plantejaments ideològics, els quals també han explicitat moltes de les persones entrevistades.

8. Continuïtats i herències. Si bé el coneixement d'experiències homòlogues anteriors

per part d'uns grups o persones implicades en les iniciatives festives analitzades és relativament migrat i la percepció de continuïtat entre unes i altres és vaga o inexistent en els seus protagonistes, es poden observar línies de connexió i influència que podrien acabar traçant un fil genealògic unint els diferents fenòmens. Ja hem esmentat el lligam familiar entre membres de "La Triqui" i alguns del Llanto, que passen efectivament el testimoni del Carnaval a aquells a mitjans dels 80. Segons Amargant (1999), el Tingladillo també és hereu del Llanto. La connexió entre el Tingadillo i el Col·lectiu Triquinosi probablement passi pel projecte de l'emissora local de ràdio, l'emmirallament comú amb el Llanto, i d'altres iniciatives concretes. El relleu de "La Triqui" cap a la Garrinada i les 12 Hores es produeix a través dels Diables, al seu torn hereus del Col·lectiu Triquinosi, que assumeixen el Carnaval i les Matinades de la Nit Boja fins que se'n fan càrrec les noves generacions de joves.

9. Dinàmiques informals i en xarxa. En els quatre casos explorats les festes, així com d'altres iniciatives, es vehiculen i es realitzen a través de dinàmiques més aviat informals i en xarxa. La majoria de col·lectius, si bé van poder optar en algun moment per la formalització legal com a associació (com fa el Llanto el 1950), acostumen a funcionar de manera informal i amb unes estructures de govern intern poc o gens definides, i no gaudeixen de l'estatus d'institució social reconeguda. Tanmateix, val a dir, que en moltes ocasions es recolzen en els recursos (infraestructura material i humana, pes i influència socials) d'entitats formals i socialment legitimades com el Centre Parroquial, el Llaç d'Amistat o, fins i tot, el mateix Ajuntament. Això és precisament a causa del fet que els implicats en aquestes experiències festives també participen en d'altres entitats, grups i iniciatives, configurant una xarxa social de relacions, contactes i complicitats per les quals circulen i s'intercanvien informacions, favors i d'altres elements materials i immaterials, que són indispensables per tirar endavant les festes en qüestió.

10. La mítica porcina. En diversos casos trobem que els grups i iniciatives adopten i adapten elements simbòlics inspirats en la llegenda dels repicatruges recreada pels Amics d'Argentona. És el cas dels noms del Col·lectiu Triquinosi, referent a la malaltia porcina, i de la Garrinada, que juga amb les idees del porc i la joventut. Aquests elements configuren una mena de mítica que actua com a referència simbòlica comuna per a les diferents iniciatives i que denota en cadascuna d'elles una voluntat compartida per reforçar i construir identitat local.

A tall de síntesi final podem destacar que, efectivament, en els darrers 60 anys, l'activitat festiva a Argentona ha estat força prolífica, i les iniciatives de la societat civil han guanyat terreny progressivament. D'entre els fenòmens que precisament proven tal afirmació, destaquen quatre experiències protagonitzades per joves que guarden certs paral·lelismes entre elles, ja que els esquemes, les dinàmiques i, fins i tot, els continguts es repeteixen. El següent pas en l'anàlisi hauria de ser dilucidar les raons per les quals es dóna aquesta recurrència de fenòmens, fins i tot quan no hi ha ni una percepció de continuïtat massa explícita ni unes connexions molt clares entre les diferents iniciatives o persones implicades. Abans però, cal afinar en els detalls i en la precisió de les informacions presentades, tot contrastant-les amb les fonts documentals disponibles i els mateixos protagonistes. Aquests també poden orientar-nos en la interpretació de les dades d'un passat recent i un present que prometen revelar encara moltes claus per comprendre la nostra història col·lectiva i aquesta societat que configurem.

NOTA: Aquest article és el resultat d'una recerca encara en curs. Algunes de les informacions de què disposem són imprecises i ens falta contrastar algunes dades. Per això, si detecteu alguna imprecisió, error o omissió, us agrairíem que ens ho féssiu saber a festesargentona@gmail.com o al 679 38 38 91. La vostra col·laboració ha estat i és imprescindible per aquesta investigació.

Bibliografia

AMARGANT PARNAU, Emili. 1999. *Llaç d'Amistat. Un segle d'història local (1989-1998).* Argentona: Ajuntament d'Argentona.

CANAL I GUAL, Esteve. 2004. *Empremtes esportives a Argentona: 1908-2002.* Argentona: Gràfiques Igbo.

CLAVELL I NOGUERAS, JAUME. 1976. *La Xarbotada. La festa del càntir d'Argentona dins l'antic Aplec de Sant Domingo.* Argentona: Ajuntament d'Argentona.

CLAVELL I NOGUERAS, JAUME. 1990. *Argentona. Història i Records.* Argentona: Ajuntament d'Argentona.

LLADÓ I PASCUAL, JOSEP. 1992. *Festes i festetes d'Argentona.* Argentona: Ajuntament d'Argentona.

LORENTE I SALA, Xavier; AMAT I PUIG, Xavier. 1998. *F.C. Argentona 1923-1998. 75 anys de futbol.* Argentona: Ajuntament d'Argentona.